

ОСВІТНЬО-ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ГУМАНІТАРНИХ НАУК ТА КУЛЬТУРИ

Зоя СТЕЖКО

ORCID: 0000-0002-0172-4487

Ганна ТРОЯНСЬКА

ORCID: 0009-0004-5676-3928

ФІЛОСОФСЬКА МЕТОДОЛОГІЯ В ОСВІТНЬОМУ ВИМІРІ PHILOSOPHICAL METHODOLOGY IN THE EDUCATIONAL DIMENSION

Метою розгляду є проблеми впровадження філософської методології у формування вербально-оцінних моделей та методів виховання студентів з перспективою підвищення ефективності соціальної інженерії в педагогічній практиці. Зауважимо, що, 1) за Дамаскіним, філософія – це знання та повчання на основі знання; 2) за Хайдеггером, уся філософія «ззовні» постає методологією, тобто усі її категорії, принципи, методи є одночасно і основоположними, і регулюючими в прикладних сферах. Оперуючи системою категорій, принципів та методів, раціональна філософія та філософія науки вимагають їх послідовного, постійного дотримання на усіх етапах пізнання та практичної реалізації.

Прагнення до втілення ідеї гармонізації суспільного життя як центральної є загальноновизнаним та беззаперечним – всюди і в усі часи. У заломленні на освіту ця ідея проявляється «наскрізним» завданням по формуванню «неконфліктної свідомості» студентської молоді з виходом та «суспільство порозуміння» (Андрущенко, 2021). Логічно видається думка сформуванню на цій основі єдину освітню парадигму – «освітня парадигма» ... має бути моно» (Рудомьотов, 2023: 149). Навколо неї мають концентруватися зусилля соціально-гуманітарних наук, забезпечуючи ефект синергії. Проте сьогодні ми спостерігаємо плюралізм педагогічних парадигм, «що спричиняє ситуацію явної парадигмальної надлишковості та відсутність парадигмальної чіткості в освітньому просторі» (там само). У такій ситуації спільною може бути лише атмосфера розгубленості – адже навіть неймовірні науково-педагогічні зусилля не можуть бути достатньо ефективними. Серед причин даного явища виокремлюється проблема змістової наповненості філософською складовою педагогічних патернів, моделей та методів. Тому є нагальна потреба неупередженого філософського аналізу цієї ситуації та демонстрації «філософської методології в дії» з виходом на науково-педагогічну діяльність. З

цією метою автори коротко проаналізують зміст і методологічні вимоги філософського принципу суперечності. Головне – «Світ йде вперед протиріччями» – Гегель. Детальніше:

1. *Антропологічний зміст філософського принципу суперечності.* За Ніцше, «...в людині тварюка та творець об'єднані в одне: в людині є матеріал, шматки, надлишок, глина, багно, безумство, хаос; але є також творець, скульптор, твердість молоту, божественний глядач та сьомий день – чи розумієте ви це протиріччя?» (Nietzsche, 2009: 226).

2. *Соціальний зміст філософського принципу суперечності:* Філософи прийшли до висновку, що основою соціального прогресу є, насамперед, діяльність людей з їх спонукальним мотивом – особистим інтересом. Але причиною розвитку є не сам по собі інтерес, а **суперечність** між ним та неможливістю реалізувати його в даний час.

3. *Духовний зміст філософського принципу суперечності.* Передусім це суперечність між поверхневими, емоційними «істинами» повсякденного мислення (здорового глузду) та глибинним, філософським баченням сутності. М. Хайдеггер: «Здоровий» здоровий глузд. Він спирається на вимогу відчутної корисності та виступає проти знання про сутність буття, яке здавна називали «філософією» (Heidegger, 1943: 1); «Здоровий глузд має власну необхідність; він відстоює свої права зброєю, яка йому особливо підходить, а саме, апелює до «очевидності» своїх вимог» (ibid).

Проміжний висновок. Суперечливість дійсності є універсальною, іманентною, неминущою, тотальною, наскрізною. Тому вона має включатися в науково-педагогічну роботу не як щось випадкове, часткове з негативною конотацією, а як стрижень аналізу, інакше про ефективність патернів, методів, моделей соціальної інженерії говорити дуже важко.

Будь-який інший підхід виводить нас на досить поширений механізм спотворення об'єктивної істини, передусім, здоровим глуздом – за допомогою лексеми *абсолютизація*. Детальніше:

Загальновідомо, що головною метою в науково-педагогічній діяльності є формування позитивних якостей молоді людини як єдино прийнятних. Проте філософія вказує – у суперечливій «позитивно-негативній єдності» людського єства є вроджена наскрізна риса – особистий інтерес. Його безроздільне панування практично завжди має наслідком абсолютизацію суб'єктом «улюбленої» частини істини або її вигідної інтерпретації. Все це формує негативно упереджену інтенцію людської свідомості на суспільство і може спричинити навіть глобальні руйнівні наслідки. Приведемо типові повсякденні приклади спотворення істини здоровим глуздом через абсолютизацію особистого інтересу:

1. Абсолютизація особистого інтересу в пошуках *справедливості* – за Ніцше, основою цих пошуків є обговорення взаємних претензій, але тільки після попереднього мисленого висновку, що переваги в силі немає.

2. Абсолютизація особистого інтересу в процесі впровадження у практику категорії *вдячності* – ми змістовно дякуємо за допомогу лише тоді, коли припускаємо можливість такої допомоги і в майбутньому.

3. Абсолютизація окремого *факту* або його «потрібного» аспекту як доказу «улюбленої» позиції. Але філософія стверджує – усі факти є суперечливими, адже вони сприймаються людьми через суб'єктивну «призму» світогляду, різнорідні групові та особисті інтереси, в результаті чого від факту як раціонального (не емоційного!) аргументу не залишається майже нічого.

4. Абсолютизація *переконаності* як доказу. Це є легким шляхом підміни особистим інтересом, гоноровістю об'єктивної істини, на що емоційно вказав Ніцше: «Переконаність – це віра людини у володіння абсолютною істиною з будь-якого питання знання; віра в те, що, хто має абсолютні переконання, використовує лише досконалі методи. ...Людина переконань не є людиною наукової думки; вона, здається нам, знаходиться ще у віці теоретичної невинності» (Nietzsche, 2010: 398).

5. Абсолютизація *свободи як сваволі* (це абсолютна свобода, яка не обтяжена відповідальністю) є настільки небезпечною, що здатна перетворити поведінкову молодіжну девіантність в антисоціальну на глобальному рівні.

6. Абсолютизація *правди, правильності*. Правда – це, дійсно, відображення об'єктивної дійсності суб'єктом, але через призму особистого інтересу, суб'єктивне та часткове; правильність – це відповідність правилам, які були сформовані групами суб'єктів під особисті інтереси і на певний час.

Проміжний висновок. При використанні подібних механізмів у педагогічній діяльності «філософські сутності закриваються і спотворюються, до влади приходять видимість. У ній на перший план виходить не-сутність істини» (Heidegger, 1943: 8); педагогічна практика проводиться переважно: 1) на рівні емоцій здорового глузду; 2) по спрощеним схемам мислення; 3) в умовах частково штучної реальності.

Висновок. Науково-педагогічна еліта має визнати, що без націленості на знаходження єдиної істини у динаміці протилежних підходів і, через неї, націленості на пошуки толерантності та компромісів про ефективність результатів її роботи говорити буде надзвичайно важко. Безпосередньо філософія нічого не нав'язує, проте вона карає, у тому числі марнотратством щирих зусиль педагогів – і в справі формування «неконфліктної свідомості» учнівської та студентської молоді (з виходом на «суспільство порозуміння»), і в справі оптимізації життя суспільства в цілому.

Джерела та література

1. Філософія освіти: *навчальний посібник* (2021). 2-ге видання / за наук. ред. академіка В. П. Андрущенко [та ін.]. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова. 348 с.

2. Рудомьотов, Р. (2023). Освіта як особлива форма філософської

рефлексії. *Вісник Львівського університету*. Вип. 48. С. 145 – 151. URL: <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.48.18>.

3. Heidegger, M. (1943). On the Essence of Truth. Date of original version. URL: <https://aphelis.net/wp-content/uploads/2011/02/Martin-Heidegger-On-the-Essence-of-Truth.pdf>.

4. Nietzsche, F. (2009). Beyond good and evil. [EBook #4363]. Translated by H. Zimmern. URL: <https://epub.us/wp-content/books/beyond-good-and-evil-by-friedrich-wilhelm-nietzsche.pdf/>.

5. Nietzsche, F. (1910). Human, all too human. Translated by H. Zimmern. Edinburg and London: T. N. Foulis. URL: <https://www.gutenberg.org/files/38145/38145-h/38145-h.htm>.

Олена КОЛОМІЄЦЬ
ORCID: 0000-0003-0085-7605

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В САМОСТІЙНІЙ НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

THE USE INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE INDEPENDENT EDUCATIONAL ACTIVITY OF THE FUTURE SPECIALISTS

В умовах інформатизації суспільства відбуваються радикальні перетворення в усіх сферах життєдіяльності, визначаючи новий рівень соціалізації людини й висуваючи нові вимоги до її особистісних та професійних характеристик. Одним із пріоритетних напрямів державної політики є впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітню галузь, формування цілісного інформаційно-освітнього простору. У зв'язку з цим відбувається пошук нових форм навчання, розробляються сучасні програмні засоби освітнього призначення.

Важливим аспектом процесу інформатизації освіти стає використання таких технологій в організації самостійної початкової діяльності здобувачів вищої освіти. Це обумовлюється тим, що рівень професіоналізму сучасного фахівця залежить, насамперед, від його компетентності, здатності до самостійної і творчої праці, уміння розв'язувати складні й нестандартні завдання, проявляти ініціативу, представляти результати самостійних дій.

Проблема організації самостійної навчальної діяльності майбутніх фахівців висвітлюється у наукових розвідках вітчизняних дослідників (А. Алексюка, В. Бондаря, В. Козакова, Л. Підкасистого, М. Шкіля та ін.). Помітно зростає кількість досліджень, присвячених використанню інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі. Йдеться про